

ภาคที่ ๒

ค่าความสัมพันธ์ที่มีผลจากเงินค่าภาษีเงิน

และอื่น ๆ จึงเป็นแบบไทยแท้ แต่พอมาถึงสมัยอยุธยา วัฒนธรรมไทยได้เปลี่ยนแปลงไป มีวัฒนธรรมของเขมร และ อินเดียมาปะปนมาก เมื่อได้สอบสวนดูทางประวัติศาสตร์ ก็ได้พบว่า ไทยกับเขมร ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มสมัยอยุธยา เขตเมืองอโยธยาที่พระเจ้าอู่ทองมาตั้งเป็นราชธานีก็อยู่ในอำนาจของเขมรมาาก่อน เป็นเวลานาน เมื่อพระเจ้าอู่ทองตั้งราชธานีแล้ว ไทยอยุธยาก็ยังได้รับวัฒนธรรม ความเจริญของเขมรต่อมาอีกนาน วิธีการปกครอง ของสมัยสุโขทัยก็เปลี่ยนแปลงไป ประเพณีการพิจารณาคดี และการทำพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีราชาภิเษก การถือน้ำพระ พิณฑัสตบา ก็ทำตามแบบเขมรและตามแบบพราหมณ์อินเดียที่มาเผยแพร่วัฒนธรรม ให้เขมรอยู่ก่อนแทบทั้งสิ้น

ลองพิจารณาคถาอุบายที่ไว้ในสมัยต้นอยุธยา เป็นคัมภีร์ ในศิลาจารึก วัดจุฬามณี ซึ่งมีข้อความเกี่ยวกับการเสด็จทรงพระผนวชของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

" ลุทธิภราช ๘๒๒ ปีวอนนักษัตริ์ อันคัมภีร์นสนเสด็จพระรามาธิบศี ศรีบรมไตรโลกนาถพิศกรเป็นเจ้า ให้สร้างอารามจุฬามณีที่จะเสด็จออกทรง มหากิเณภกรม "

" พุทธศักราชได้ ๘๒๒ ปี คับพระเศษสมเสด็จ บรมพิศกรพระราชสมภารบรมภิกษาราชเจ้าผู้ประเสริฐในภพนี้พระโองการภักดี ให้อนุญาต ให้ไปประษิฐฐานไว้ ณ อารามวัดจุฬามณีเป็นที่นมัสการ "

" เคื้อบชายชั้นสืบเบ็จคำ ระกานักษัตริ์ตรีโลก จึงพระศรีสรรเสษ สมเสด็จพระรามาธิบศี ฯ เสด็จอยู่ในพระที่นั่งศรีสุริยาศน์อมรินทร์ราชมณฑลสถาน โศบอุศราภิมุข " (๒๘)

จากค้วบ่างที่คัดมาจากศิลาจารึกนี้ จะเห็นได้ว่า ภาษาในสมัยอยุธยา มีคำภาษาอื่น เช่น เขมร บาลี และ สันสกฤต ปะปนอยู่มากมาย โดยเฉพาะ อย่างยิ่งคำที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดิน " อยู่ " ไร้วา " เส็จจอยู่ "

(๒๘) ศิลาจารึกวัดจุฬามณี

" อนุญาติ " ใ้ว่า " มีพระโองการครีเสีให้อนุญาติ " เป็นต้น ปิคกับสมัยสุโขทัย
ทั้งนี้ เป็นเรื่องปั้นขึ้นได้อย่างดีว่า ไทยได้รับวัฒนธรรมจากเขมรและอินเดียบโดยเฉพาะ
ประเพณีในราชสำนัก และการใช้ราชาศัพท์

ชาวอินเดียบถือการแบ่งชั้นวรรณะของบุคคล บุคคลวรรณะกษัตริย์
จะได้รับการยกบ่งให้ เป็นวรรณะสูงกว่าวรรณะอื่น ยกเว้นวรรณะพราหมณ์
ในจำนวนวรรณะคัมภีร์จะเรียกกษัตริย์ ว่า " สมมุติเทพ " บ้าง เป็นผู้สืบเชื้อสาย
มาจากเทพเจ้า เช่น ที่มีกษัตริย์สุริยวงศ์ หรือ จันทรวงศ์ บ้าง และเป็นเทพเจ้า
อวตารลงมาเอง บ้าง กษัตริย์จึงอยู่ในฐานะสูงกว่าคนธรรมดาเป็นพิเศษ
เมื่อเขมรรับวัฒนธรรม อินเดียบเขมรก็รับวิธีการยกบ่งของกษัตริย์ เป็นบุคคลพิเศษ
ความอย่างอินเดียบบ้าง วัฒนธรรมนี้สันนิษฐานได้ว่าไทยได้รับถ่ายทอดมาอีกต่อหนึ่ง
ในสมัยอยุธยา ด้วยพระราชาธิบดีในสมัยนั้นได้รับการยกบ่งสูงเป็นบุคคลพิเศษ
และโดยเหตุที่ไทยได้รับประเพณีการยกบ่งกษัตริย์มาทางเขมรนี้เอง คำราชาศัพท์
ของไทยจึงมักจะเป็นคำที่มาจากภาษาเขมร มาลี และ สันสกฤต

เท่าที่ได้สอสอบดูว่าราชาศัพท์ภาษาไทยเทียบกับราชาศัพท์เขมร กับทั้ง
ได้สอสอบตามอาจารย์มหาว่า ทองคำวรรณ ได้พบว่า คำราชาศัพท์ของไทยได้แบบ
อย่างมาจากเขมรมากกว่าจะมาจากอินเดียบโดยตรง กล่าวคือ ทั้งไทยและเขมร
มีคำที่ใช้เป็นราชาศัพท์อยู่ ๒ ประเภท เหมือนกัน ประเภทแรก เป็นคำราชาศัพท์
แท้ ๆ คำพวกนี้ใช้เฉพาะพระเจ้าแผ่นดิน และพระบรมวงศานุวงศ์ ใกล้ชิดเท่านั้น
บางคำยังมีราชาศัพท์ใช้โดยปรกติ เช่น

- ราชาศัพท์ว่า นม,บรรทม ราชฎรลามาญูเขมรว่า เกฎ ราชฎรไทยว่า นอน
 - ราชาศัพท์ว่า เสวย ราชฎรลามาญูเขมรว่า ซี ราชฎรไทยว่า กิน
- เป็นต้น

ประเภทที่สองเป็นคำที่ราชฎรลามาญูใช้โดยปรกติ เมื่อพระเจ้าแผ่นดิน จะ
ใ้บ้างก็จะต้องประกอบด้วยคำอื่นที่เป็นราชาศัพท์ หรือคำที่จะแสดงให้เห็นว่าเป็น
คำราชาศัพท์ เป็นต้น

คำราชาศัพท์ในภาษาไทยมีลักษณะเหมือนราชาศัพท์เขมรทุกอย่าง และก็ยังปรากฏว่า คำราชาศัพท์แท้ ๆ ของไทยนั้นเป็นคำที่มาจากคำราชาศัพท์แท้ ๆ ของเขมรทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด ส่วนคำที่มาจากภาษาสันสกฤตและบาลีจะคง ประกอบคำเพื่อแสดงให้รู้ว่าเป็นราชาศัพท์ เช่น พระ ทรง ทรงพระ เป็นต้น ทั้งนี้สันนิษฐานได้ว่า คงจะเป็นเพราะ ไทยรับคำภาษาสันสกฤตมาใช้เป็นภาษาสามัญ อยู่ด้วยจึงจำต้องแก่งคำให้เป็นราชาศัพท์ให้แตกต่างจากที่ราษฎรสามัญ ใช้

ในภาษาไทยมีคำอีกพวกหนึ่ง ที่ว่าโดยรูปคำเดิมก็ไม่ใช่คำราชาศัพท์แท้ ๆ เพราะคงประกอบคำ พระ ทรง หรือคำอื่น ๆ ที่จะแสดงให้ทราบว่า เป็นราชาศัพท์ แต่เพราะคำพวกนี้เป็นคำที่มาจากภาษาอื่น มีเขมรเป็นต้น ไทยมีคำ ใช้อยู่โดยปกติแล้ว คำพวกนี้จึงมีใช้กันในราชาศัพท์เท่านั้น เช่น คำ คำหนัก ผนวช เป็นต้น

คำราชาศัพท์และคำที่มักจะใช้เป็นราชาศัพท์ด้วยควรประกอบด้วยคำราชาศัพท์

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓ มีคำราชาศัพท์ เขมรที่นำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์ไทยอยู่มาก คำที่พจนานุกรมฉบับนั้น ใ้ยกเทียบ ภาษาเขมรไว้ชัดเจนแล้วจะได้อ่านเลยไป ในที่นี้จะได้พิจารณาเฉพาะคำที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓ ไม่ได้ยกขึ้นมาไว้เท่านั้น

กริ้ว แปลว่า โกรธ เคือง มีคำคู่ไวพจน์ในภาษาไทยว่า กริ้วโกรธ คำไทยในความหมายนี้ ในภาษาถิ่นพหัพท อีสาน และ ปักษ์ใต้ ใช้ เคียบค ไซ้คเคียบค และ เคือง (๒๕)

เขมร มีคำ เกรว ไซ้ เป็นราชาศัพท์ หมายความว่า โกรธ (๒๖)

(๒๕) บรรจบ พันธุเมธา เปรียบเทียบคำเขมรที่ตรงกับคำไทยภาคกลางและไทยถิ่นอื่น

(๒๖) คำว่า โกรธ ในภาษา เขมร สำหรับราษฎรสามัญใช้คำสองคำ คือ โกรธ และชิง (ตรงกัน ชิง ของไทย)

ทรง แปลว่า คำร้อง สิ่งอยู่ รำรง แปลว่า ทรงไว้
ทรง ใช้เป็นคำกริยาราชศัพท์ หมายความว่า กระทำ และใช้เข้า
 ประกอบกับคำนามราชศัพท์และคำสามัญ เพื่อให้เป็นคำราชศัพท์ได้ เช่น
ทรงพระราชนิพนธ์ แปลว่า แต่งหนังสือ ทรงช้าง แปลว่า ชีช้าง เป็นคัน
ทรง เขมรอ่าน ตรง แปลว่า คำร้องใช้ และเติมนิคหิตเป็น ทรง
 ทำให้เป็นคำคุณศัพท์ ทรงใช้ประกอบคำเป็นราชศัพท์ เช่น ทรงพระมหาม

เสด็จ, สมเด็จพระ

เสด็จ แปลว่า พระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านายชั้นพระองค์เจ้าขึ้นไป
เสด็จ ในภาษาไทยใช้เป็นกริยาราชศัพท์ แปลว่า ไป

สมเด็จพระ เป็นคำยกย่อง หมายความว่า บิ่งใหญ่ หรือ ประเสริฐ
 และใช้เป็นคำนามแทน เสด็จ ไ้บ้าง

เขมร เสด็จ แปลว่า กษัตริย์

สมเด็จพระ แปลว่า ท่านผู้มีพระสมาด ท่านผู้มีบุญมาก

เสวย มาจากคำราชศัพท์ของเขมรว่า โสญบ แปลว่า กิน เสพ
 ไทยใช้เป็นราชศัพท์เหมือนกัน แต่มีที่ใช้เป็นคำกริยาสามัญได้ แปลว่า ได้รับ
 เมื่อใช้กับคำนามกรรม เช่น เสวยกรรม เสวยทุกข์ ในวรรณคดีก็มีใช้ เช่น
 "สงสารควายนางแก้ว เกศกษัตริย์มีหรือเอ๋ย จะเสวยพระทุกข์เสียดพันชาติ" (๓๑)

คำ เสวย ในภาษาไทยได้เข้ามาแสดงใช้ตามเขมรด้วยการลงนิคหิต
 หน้าคำ เป็น สังเวย แปลว่า บุรุษด้วยเครื่องเสวยใช้กับผีและเทวดา
 ที่กล่าวว่าคำ สังเวย เป็นคำที่ไทยแสดงใช้เองก็เพราะเขมรไม่มีคำ
สังเวย ใช้

เกี่ยวกับคำ เสวย นี้ เขมรมีคำใช้คำหนึ่งซึ่งไทยได้รับมาใช้ด้วย
คือคำ กุรบาโสงย เขมร แปลว่า เครื่องเสวย หรือ เครื่องกินของพระราชา
นั่นเอง ไทยใช้ พระกระยาเสวย โดยมากบ่อคำลงเสียงเหลือเพียง พระกระยา
ที่ใช้กับคำอื่น ๆ ก็มี เช่น กระยาบวช แปลว่า เครื่องกินบวช
กระยาสารท แปลว่า เครื่องกินในฤดูสารท^(๗๒) เป็นต้น

คำราชาศัพท์ประเภทที่ ๒

เป็นคำธรรมดาที่ต้องประกอบคำให้ทราบว่าราชาศัพท์ แต่เป็นคำ
ที่ราษฎรสามัญของไทยไม่ใช้

เขมย แปลว่า หมอน ใช้เป็นราชาศัพท์ว่า พระเขมย และมีใช้ใน
วรรณคดีบ้าง

เขมรว่า เขมย ออกเสียง เขมย แปลว่า หมอน คำนี้
คำพ้องอยู่ในภาษามอญคำว่า คูนี

ถัด แปลว่า ปลุก

เขมร เขียน ฐาส แปลว่า ปลุก คำนี้ไทยมิใช้ในวรรณคดี
และมักเข้าประกอบกับคำราชาศัพท์ เช่น " กุญจนตรีเดือนคัตถม " (๗๓)

คำคำนี้ แม้ไม่ใช่คำราชาศัพท์แท้ ๆ แต่ในภาษาไทยก็ไม่ใช้
สำหรับบุคคลทั่วไปในความหมายนี้

(๗๒) คู่มือทีกเรื่องความรู้ต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวารสาร
ศิลปากร ปีที่ ๓ เล่ม ๓ กันยายน ๒๕๐๒ หน้า ๑๓

(๗๓) พระมหาพรหมสาร สมุทโฆษคัมภีร์ หน้า ๗๓

พระคำหนัก ที่ปัก ที่อยู่สำหรับเจ้านาย เช่น พระคำหนัก จิตรลการโหราน น่าจะมาจากคำเขมร ว่า ฎาก់ แปลว่า ที่ปัก ที่วาง , บ้าง เขมรใช้เป็นคำสามัญ เช่น ฎากักรแหะเกลึง ว่า ที่ปักรถไฟ หรือ สถานี-รถไฟ เมื่อนำมาใช้เป็นราชาศัพท์ ในภาษาไทย จึงต้องเติม คำ พระ ข้างหน้า และในภาษาไทย ไม่ใช้คำ " คำหนัก " สำหรับราษฎรทั่วไป

อนึ่ง ฎากั คำนี้ ในภาษาเขมร เป็นคำที่แผลงมาจากคำ ฎาก់ (๗๖) อันมีความหมายว่า พัก , วาง , จอด , ใส , อีกรด้วย เขมรเติม ็ และ ฌ เพื่อทำคำกริยา ฎากั ให้เป็น คำนาม (๗๕)

บัณฑูร แปลว่า คำสั่ง คำสั่งกรมพระราชวังมโหรี ภาษาเขมร พุก แปลว่า บอก พุก ลงอุปสรรค ับ ข้างหน้าเป็น บบพุก แปลว่า คำพูด คำบอก ในชั้นแรกคงจะใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและเจ้านายทั่วไป เมื่อก่อนใช้ " พระบรมราชโองการ " สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน จึงได้ยกคำ " พระบัณฑูร " มาให้วังหน้า หรือ อุปราช ส่วนที่สะกตมิลกักลงจะเป็น ค้วยความเข้าใจผิด ว่าเป็นคำมาจากภาษาบาลี

บวช เป็นคำสวมัญที่มักจะใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน หรือ เจ้านาย ใช้ในวรรคก็ก็มีบ้าง แต่ความปกติแล้วคนธรรมดาจะใช้คำ บวช หรือ อุปสมบท ตามภาษาบาลี " บวช " เมื่อใช้กับพระเจ้าแผ่นดิน มักจะประกอบคำอื่นเป็น " ทรงพระบวช " หรือ " ทรงบวช " เป็นต้น แต่ไม่มีใช้ ทรงบวช

(๗๖) คำ ฎากั ก็เชื่อว่าไทยได้รับมาใช้เป็น คัก เช่น ในความว่า คักลอบ แปลว่า วางลอบ เป็นต้น

(๗๕) ดูคำอธิบายเรื่องเติม ็ ฌ ในภาษาเขมร หน้า ๑๒

ภาษาเขมรมีคำ " บัวส " ไซ้เป็นคำกริยาอย่างเดียวกับไทย
และแปลงรูปด้วยการเติมคำกลาง เป็น บวนวล หรือให้เป็นคำนาม แปลว่า การบว
เขมรไซ้ประกอบคำให้เป็นราชาศัพท์ว่า " ทรงพระบวนวล " เหมือนกัน

สกุณ แปลว่า รุกเด็ก ไซ้เป็นราชาศัพท์ว่า พระสกุณ
ภาษาเขมรมีคำ สุก อ่านว่า สก แปลว่า รก

และคำ กุณ อ่านว่า โคน แปลว่า เด็ก , ลูก

เมื่อรวมกัน สุกกุณ แปลว่า รุกเด็ก สำนวนเชิงคำใกล้คำที่ไทย
ใช้มาก ความหมายก็ตรงกัน ทั้งยังได้พบคำขอมมาช่วยยืนยัน ว่า คำนี้เป็นคำ
มอญ - เขมร อีก คำขอมนั้น คือ สก อ่านว่า ซ็อก แปลว่า รก
และ เกาน อ่านว่า โคน แปลว่า ลูก, เด็ก รวม สกเกาน แปลว่า รุกเด็ก

สนม พจนานุกรม แปลว่า เจ้าจอม , ข้าราชการใน
พระราชสำนักมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับ เครื่องมัสการ โทศ และ หีบ เป็นต้น,
เจ้าพนักงานเกี่ยวกับ โทศ และ หีบ

เขมร สน อ่านว่า สนอม แปลว่า สาวไซ้ และมี
สนุ อ่านว่า สนุม แปลว่า คนพันศพษัตริย์

